

Tehnički fakultet u Boru – Univerzitet u Beogradu
Društvo Mladih istraživača - Bor
Zavod za zaštitu zdravlja “Timok” – Zaječar
Centar za poljoprivredna i tehnološka istraživanja – Zaječar

Ekološka istina 2003.

Donji Milanovac, 2. – 4. jun 2003.

Ecological Truth

**XI naučno stručni skup o prirodnim
vrednostima i zaštiti životne sredine**

**XVI stručni sastanak preventivne
medicine Timočke krajine**

Zbornik radova

Internet izdanje – PDF format

Posebne sesije

Nacionalni i lokalni ekološki akcioni planovi

**LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI PLANOVI U SRBIJI
PROBLEMI U DOSADAŠNJOJ PRAKSI**

*LOCAL ENVIRONMENTAL ACTION PLAN'S IN SERBIA – PROBLEMS
IN CURRENT PRACTICE*

Autor: Miloš Katić

Agencija za menadžment i konsalting «EKO DIMeC»

URL fajla: <http://www.etos.co.yu/mibor/arhiva/pdf/ekoist03-527.pdf>

WEB podrška:

Sajt Društva mladih istraživača - Bor
<http://www.etos.co.yu/mibor/>

Sajt “Timočka krajina na Internetu”
<http://www.etos.co.yu/>

LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI PLANovi U SRBIJI – PROBLEMI U DOSADAŠNJOJ PRAKSI

LOCAL ENVIRONMENTAL ACTION PLAN`S IN SERBIA – PROBLEM`S IN CURRENT PRACTICE

Miloš Katić

Agencija za menadžment i konsalting «EKO DIMeC»

IZVOD:

Inicijativa za pokretanje Lokalnih ekoloških akcionih planova u Srbiji su pokrenute 1999.godine od strane Regionalnog Centra za životnu sredinu za Centralnu i Istočnu Evropu-Kancelarije u Jugoslaviji. Program je finansirala Ambasada Kraljevine Holandije u Beogradu.

Inicijativa je, u najkraćem, sastojala iz tri dela: selektovanje opština koje su izrazile spremnost da pokrenu jedan ovakav program na svojoj teritoriji, održavanje trening seminara za zainteresovane i pružanje savetodavne pomoći u daljem radu. Na ovaj način inicijativa za izradu LEAP-a u Srbiji pokrenuta je u Subotici (1999.), Nišu, Vrnjčkoj Banji, Kraljevu, Zrenjaninu i Pirotu (2001.) i Lučanima, Kruševcu, Boru, kao i u dve Beogradske opštine (Vračaru i Barajevu) 2002. godine.

Danas, skoro četiri godine od pokretanja prvog LEAP-a, svedoci smo da je urađen samo LEAP SO Niš, kao dokument koji je i zvanično prihvaćen i podržan odlukom SO Niš 25.12. 2001. godine.

Usvajanje dokumenta se očekuje u skorije vreme u Subotici i Boru, dok je situacija u svim drugim opštinama manje ili više nejasna.

Treba napomenuti da je interesovanje za pokretanje LEAP-a bilo i još uvek je jako veliko, pa je tokom 2002. i 2003. održano desetak tribina, okruglih stolova i savetovanja na ovu temu.

Zbog ovako velikog interesovanja međunarodne organizacije i institucije (UNEP, Evropska Agencija za rekonstrukciju i razvoj), kao i resorno ministarstvo su počele da u svoje programe finansijske pomoći uključuju LEAP kao jedan od prioriteta.

ABSTRACT:

The Regional Environmental Center for Central and Eastern Europe, Country office Yugoslavia with financial assistance from the Royal Dutch Embassy in Belgrade has started initiative for implementing local environmental action plan in selected communities in Serbia in 1999.

Today, after four years since the starting up of the first LEAP, we have been witnesses to the fact that only the LEAP of the municipality of Nis has been legally accepted by the decision of the municipality of Nis on the 21st of December in 2001.

The aim of this short survey is to give the answer to the question why so many attempts of realisation of LEAP have been unsuccessful and what problems have been the cause of this.

UVOD

Cilj ovog kratkog pregleda je da odgovori na pitanja zašto je tako veliki broj pokušaja izrade LEAP-a ostao bez rezultata i koji su osnovni problemi pratili aktivnosti na izradi Lokalnih ekoloških planova u Srbiji.

OPŠTE KARAKTERISTIKE U IZRADI LEAP-A U SRBIJI

Pozitivan stav o potrebi izrade LEAP-a, interesovanje za njegovo pokretanje i učešće u izradi programa u svim navedenim opštinama nikada nisu dolazili u pitanje. Seminari o metodologiji izrade LEAP-a bili su, od strane samih učesnika, ocenjeni kao veoma kvalitetni i uspešni, a pojedine opštine su i zvanično objavile želju i mogućnost da finansiraju izradu LEAP dokumenta.

Sam pristup izradi LEAP-a bio je, međjtim, veoma različit. Neke od opština donele su zvaničnu odluku o izradi LEAP dokumenta dok su druge krenule u ovaj proces bez zvanične odluke, neke od njih predvidele su i budžetsku stavku «finansiranje izrade LEAP-a», dok su se druge oslonile na povremeno finansiranje iz opštinskih ili nekih drugih izvora.

Izbor koordinatora projekta takodje je bio različit od opštine do opštine. Za tu poziciju uglavnom su birani predstavnici opštinske uprave, mada postoje i slučajevi izbora dva ili tri projekt koordinatora. Izbor radnih tela (gradjanski i stručni odbor, negde «grupa učesnika») nije predstavljao veći problem, zainteresovanih je uvek bilo, kao i mogućnosti uključivanja u rad ovih tela.

OSNOVNI PROBLEMI

LEAP dokument i LEAP proces

Jedno od najčešćih pitanja koja su se mogla čuti na seminarima i sastancima posvećenim LEAP-u je po čemu je on u stvari specifičan ili po čemu se razlikuje od drugih sličnih programa. Ovde je često dolazilo do nerazumevanja razlike među terminima «dokument» i «proces».

LEAP dokument bi trebalo da bude osnovni strateško-planski dokument za razvoj i unapredjenje životne sredine jedne lokalne zajednice. Posebnih razlika između LEAP-a i nekih drugih strateško-planskih dokumenata nema, izuzev možda činjenice da LEAP insistira na preciznom definisanju prioriteta i jasnom akcionom planu za njihovu realizaciju.

LEAP proces, odnosno proces izrade LEAP-a specifičan je po tome što zahteva uključivanje svih učesnika u zaštitu životne sredine, međusektorsku saradnju, angažman stručnjaka iz različitih profesija relevantnih za zaštitu životne sredine i posebno učešće javnosti i nevladinih organizacija. Proces izrade LEAP-a trebalo bi da bude potpuno otvoren, uz redovno informisanje javnosti, organizaciju javnih rasprava, tribina na temu LEAP-a i sl.

Tako izradjen, LEAP dokument bi, pre usvajanja, trebalo da prodje sve procedure predviđene zakonom i na kraju bude usvojen od strane skupštine opštine. Celokupna procedura usvajanja programa bi trebala da bude slična procedurama usvajanja urbanističkih ili prostornih planova.

Neki od osnovnih razloga za neuspeh u izradi LEAP-ova u Srbiji trebalo bi tražiti upravo ovde. Bez obzira na generalno pozitivan stav u opštinama o potrebi izrade LEAP-a, to (još uvek) ne predstavlja zakonsku obavezu, pa je takav i odnos prema ovom programu. LEAP se uglavnom tumači kao nešto što bi trebalo uraditi ali što ne predstavlja prioritet. U većini opština izrada LEAP je pokrenuta na dobrovoljnoj bazi, bez prethodne odluke S.O. o tome, kao i bez, makar okvirnog roka u kome bi program trebao biti završen. Sa druge strane, i one opštine koje su donele odluku o izradi LEAP-a, uglavnom nisu napravile jasan plan rada i finansiranja programa.

Nepostojanje prakse i navike za rad kakav podrazumeva metodologija izrade LEAP-a dodatno su usporili ceo proces. Pokazalo se da organizovanje i rukovodjenje radnim telima sastavljenim od stručnjaka različitih profila nije jednostavno, kako se to na prvi pogled činilo. Uključivanje nevladinih organizacija i javnosti u ovaj proces predstavlja poseban problem, čini se ne zbog nečije želje da se to izbegne, koliko zbog nejasnih ideja kako to uraditi sa jedne, i nedovoljne svesti gradjana o mogućnostima, potrebi i načinu na koji mogu da učestvuju u izradi programa, sa druge strane.

Finansiranje LEAP-a

Odnos prema finansiranju izrade LEAP dokumenta takodje predstavlja jedan od ključnih problema u skoro svim opštinama.

Iako je tokom realizacije seminara, a kasnije i na sastancima i tribinama posvećenim LEAP-u, naglašeno da bi opštine same trebalo da finansiraju izradu svog LEAP-a stiče se utisak da se ipak očekivalo da potrebna sredstva obezbedi neko drugi.

Ovakav pristup se pokazao pogrešnim, jer je većina međunarodnih donatora pokazala spremnost da finansira prvu fazu, tj. seminare obuke, informativne kampanje i sl., i izrazila interesovanje za učešće u trećoj fazi, implementaciji LEAP-a tako što bi finansirali neke od odabranih prioriteta, dok je druga faza, izrada dokumenta posao koje bi same opštine trebalo da odrade.

Izuzetak u Srbiji predstavlja opština Bor u kojoj je UNEP delom finansirao i izradu dokumenta.

Jedan od zaključaka prošlogodišnjeg sastanka «LEAP praktičara» zemalja Centralne i Istočne Evrope održanog u Sent Andreji u Madjarskoj je takodje bio taj da bi opštine u izradi LEAP-a trebalo više da se oslanjaju na vlastite resurse.

Kao realan rok za izradu kompletnog LEAP dokumenta smatra se period od 12-18 meseci. Praksa pokazuje da rok može biti i znatno kraći.

Budžet potreban za izradu dokumenta je teško izračunati, jer obim posla prvenstveno zavisi od stanja životne sredine na teritoriji opštine, izbora prioriteta i načina rada.

Ipak, dosadašnja praksa kako iz susednih zemalja tako i kod nas pokazuje da su za izradu LEAP dokumenta potrebna relativno mala sredstva, koja bi većina opština mogla da izdvoji. Stoga finansiranje programa, ukoliko se celom procesu pridje ozbiljno, ne bi smelo da predstavlja veći problem.

Takodje, resorno ministarstvo je više puta naglasilo da će pružiti finansijsku pomoć opštinama u fazi izrade dokumenta, a početak tog programa se očekuje uskoro.

Problemi institucionalne i kadrovske prirode

Organizator pokretanja LEAP-a u najvećem broju slučajeva je lokalna samouprava ili redje koalicija institucija i organizacija. Veoma su retki slučajevi kada su organizatori bile nevladine organizacije i to uglavnom u zemljama sa razvijenom demokratijom, ali je njihova uloga veoma bitna u pokretanju same inicijative.

U Srbiji je u svim dosadašnjim aktivnostima vezanim za LEAP lokalna samouprava, makar formalno, bila pokretač i organizator izrade LEAP-a, što je i logično.

Samim tim lokalna samouprava snosi i najveću odgovornost za dosadnji neuspeh, a ističu se dva osnovna razloga za to.

Prvi je već pomenut, a to je neadekvatan odnos prema programu jer ne predstavlja zakonsku obavezu i nije precizno definisan, odlukom same opštine, problem finansiranja i planiranja.

Drugi razlog bi trebalo tražiti u objektivnim kapacitetima opština. U najvećem broju slučajeva za koordinate radnih grupa birani su predstavnici opština zaduženih za oblast životne sredine (članovi IO, komunalni ili ekološki inspektori i sl.). Imajući u vidu sve obaveze ovih ljudi koje proističu iz opisa njihovih redovnih poslova logično je da se radu na izradi LEAP-a nisu mogli dovoljno posvetiti. Opštine uglavnom nisu bile u mogućnosti da bilo kog svog službenika oslobode bar dela redovnih obaveza čime su koordinate doveli u situaciju da se ovom poslu posvete u slobodno vreme i na volonterskoj osnovi, što direktno utiče na kvalitet i dinamiku posla.

Koordinacija izrade LEAP-a je veoma ozbiljan posao koji zahteva veliko i gotovo svakodnevno angažovanje. Rešenje ovog problema treba tražiti u mogućnosti da koordinatori projekta, ukoliko dolaze iz organa lokalne samouprave ili javnog preduzeća budu delimično ili potpuno oslobođeni svojih redovnih obaveza i da mu osnovno zaduženje bude rad na izradi LEAP-a. Ukoliko koordinator dolazi iz neke druge organizacije trebalo bi da bude profesionalno angažovan od strane opštine.

Treća mogućnost, veoma česta u razvijenijim zemljama a koja kod nas još uvek nije zaživela, jeste angažovanje profesionalnih konultanata kao koordinatora projekta.

ZAKLJUČAK

Lokalni ekološki planovi predstavljaju jedan od najboljih načina za plansku i sveobuhvatnu zaštitu životne sredine na lokalnom nivou. Dosadašnja praksa u Srbiji ne može se nazvati uspešnom, iako spremnost i želja za izradu LEAP-a postoje.

U ovom pregledu pomenuti su samo osnovni problemi u izradi LEAP-ova koji su приметni u skoro svim opštinama koje su započele ovaj proces. Sigurno je da postoje i mnogi drugi problemi, specifični za svaku od opština posebno.

Stoga bi u aktuelnim i budućim inicijativama za izradu LEAP-a trebalo imati u vidu navedena iskustva, promeniti odnos prema ovakvim programima i njihovu realizaciju institucionalizovati i što je moguće više profesionalizovati.

Ekološka istina 2003.

Ecological truth

Donji Milanovac 2.- 4.jun 2003.

Zbornik radova

Internet izdanje – PDF format

WEB adresa ovog fajla:

<http://www.etos.co.yu/mibor/arhiva/pdf/ekoist03-527.pdf>

WEB podrška:

Sajt Društva mladih istraživača Bora

<http://www.etos.co.yu/mibor/>

Sajt „Timočka krajina na Internetu“

<http://www.etos.co.yu/>